

ECONOMIA FORESTAL, EMPRESA O SUBSIDI?

Des de la celebració del II Congrés Forestal a Tarragona, el 2007, han conviscut a Catalunya diverses visions respecte a l'aprofitament dels recursos forestals i del bosc per part dels propietaris.

Bosc d'Osona. Foto J. Gil

Aquests enfocaments sovint presenten incoherències i dificultats per materialitzar-se. Allò que sobre el paper hauria de semblar lògic i coherent, sovint es veu alterat per la realitat on sovintegen les respostes a curt termini a polítiques que necessàriament són a llarg termini. Podríem parlar, per reduir-ho, a quatre o cinc enfocaments que tot seguit mirarem d'aplegar en aquest article.

Primer, tenim la "visió" de l'Administració, a qui preocupa més l'opinió de les persones alienes al bosc i al territori, que no la dels tècnics en la matèria, els propietaris o empresaris responsables. És una visió canviant en el temps, i, malauradament, molts veuen a l'Administració com un mal necessari i inevitable.

En segon lloc, la "visió" d'una part de la propietat que resta embadalida amb els cants de sirena de les diferents Administracions i la seva resposta a la crisi estructural de rendibilitat del sector forestal. Aquesta "visió" es caracteritza per recórrer sistemàticament a la promesa d'ajuts i subvencions amb la corresponent pèrdua de drets de propietat i d'empresa, amb la inseguretat jurídica i econòmica que genera.

En tercer lloc, destacariem la "visió" d'una altra part de la propietat amb vocació emprenedora i amb ganes de generar activitat i empresa (producció, turisme, ramaderia, combinacions de diverses activitats). Per descomptat, sense renunciar als ajuts que puguin arribar. Però amb una vocació real i clara d'assolir nous desenvolupaments que permetin retorns positius de l'activitat exercida a la propietat. En aquest cas, el producte forestal s'entén que ha de generar uns ingressos, ha de compensar amb les despeses que la gestió suposa. Però es té assumit que no serà, en cap cas, l'ingrés principal de l'explotació.

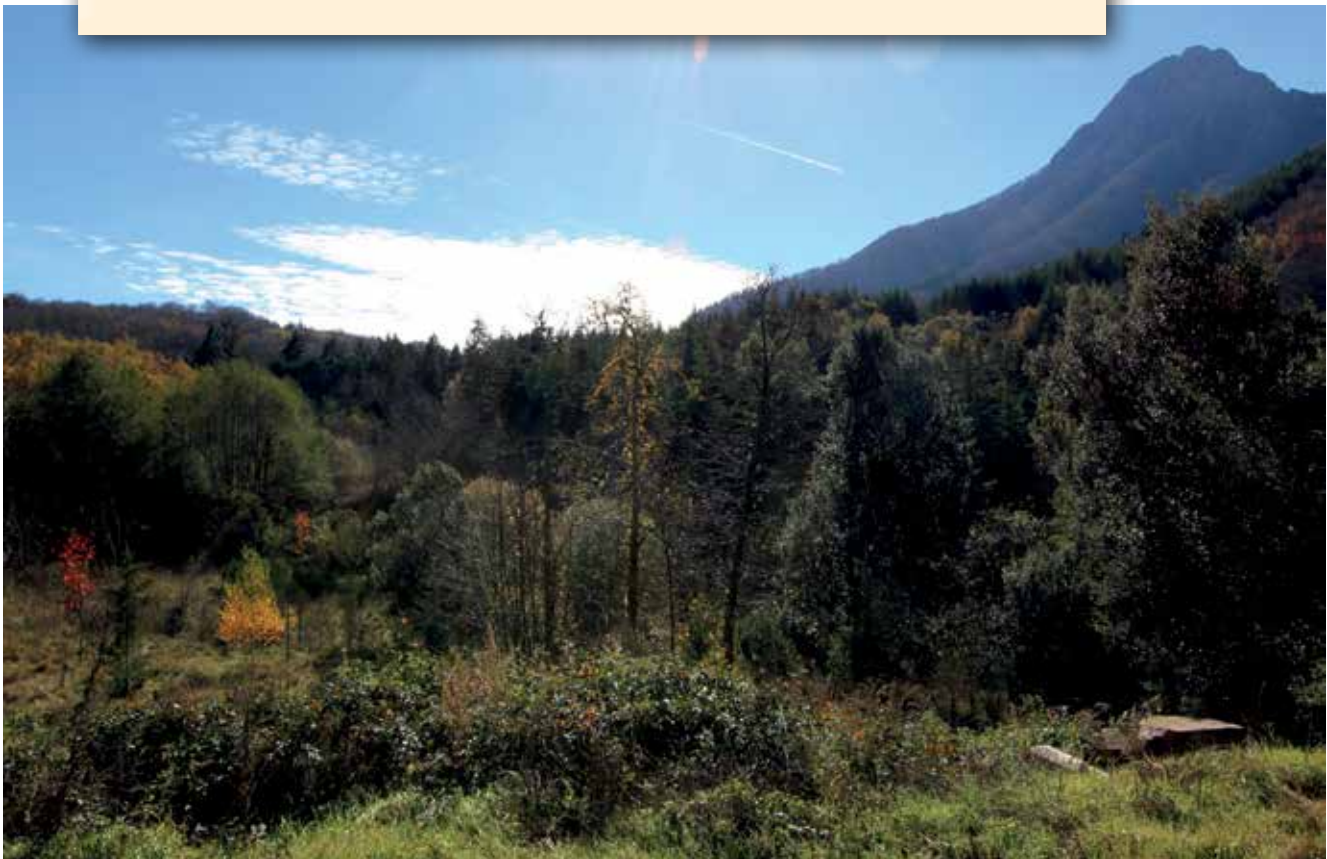
En quart lloc, trobem la "visió" d'aquell que no és propietari però desitja el control efectiu de la propietat forestal per diferents motius. En aquest àmbit, possiblement hi trobaríem, fins i tot, parers enfrontats. No obstant això, un dels grups més actius i amb més seguiment per a l'Administració han estat els mals anomenats grups ambientalistes o ecologistes, dins dels quals hi podríem trobar molts i variats posicionaments.

En tot cas el resultat d'aquests grups de pressió és fàcilment observable tant a la normativa estatal, autonòmica com europea, farcida de limitacions als usos de la propietat, amb una àmplia extensió de la burocràcia associada a qualsevol activitat i amb un condicionament explícit als ajuts de l'Administració.

En cinquè lloc, estaria la "visió" de "l'usuari del bosc". Aquells a qui els emprenedors anomenarien "clients", però que difícilment n'esdevindran sense una adequada pedagogia social. Aquesta visió es redueix a la voluntat de circular, anar i fer el que es vulgui a totes les forests de Catalunya.

Ningú no paga allò que creu que ja es seu, ni valora l'esforç de l'empresari a qui veu com un ocupador fruit d'una interpretació errònia, —sovint fomentada pels grups ambientalistes i no desmentida per les Administracions— segons la qual tot és públic, res no és privat i qualsevol actuació sobre el medi (aclarides, tallades finals, recuperació de pastura, obertura de vies forestals, caça, etcètera) suposa la pertorbació d'un estat natural idíl·lic.

Aprofundim, doncs, en un sector que tot i representar poc econòmicament —no arriba al 0,1% del PIB català— suposa la gestió efectiva de més del 69% de la superfície de Catalunya —dos milions d'hectàrees. Alhora, cal considerar-lo dins el conjunt de la cadena del sector forestal —incloent-hi la indústria de la fusta i del suro, indústries del paper, arts gràfiques, fabricació de mobles— que representen l'1,6 % del PIB del país.

Bosc del Vallès oriental. Foto J. Gil

El paper de l'Administració des del punt de vista de la propietat forestal, en la darrera dècada

Tot i que amb matisos, des de la propietat forestal s'ha hagut de conviure, per regla general, amb una Administració forestal intervencionista. Intervenció que deriva en el requeriment d'autoritacions administratives per dur a terme la major part de fases productives de l'explotació forestal, des de la plantació fins a la collita del producte. Aquest alt grau d'intervencionisme, a falta de directrius molt clares, fàcilment deriva en un qüestionament de la propietat privada i els usos que es poden desenvolupar. No en va, ha acabat essent en moltes zones de Catalunya, el principal entrebanc a l'hora de desenvolupar una activitat econòmicament viable a les propietats privades.

La necessitat d'informes de diferents ens d'una mateixa Administració genera un cost temporal i econòmic que en alguns casos no és assumible o implica la impossibilitat d'executar actuacions o obres que tècnicament s'ajusten a normativa. Ordenaments jurídics com la Llei d'aigües, la Llei d'espais naturals protegits, la Llei de biodiversitat o normes associades a Xarxa Natura 2000 o els reglaments que se'n deriven, o que n'haurien hagut de derivar, no defineixen normes tècniques clares. Això obra la porta a valoracions subjectives que generen inseguretats jurídiques a la propietat.

Tot plegat impedeix un millor desenvolupament real dels negocis i sovint suposa un fre real a les inversions i a capital de fora del sector a qui aquestes restriccions i inseguretats genera dubtes raonables per no invertir.

Bosc del Baix Llobregat. Foto JM Majó

La visió continuista i subsidiada d'una part de la propietat forestal en connivència sovint amb un millor accés al finançament

Malauradament, dins la propietat privada forestal, no totes les visions són iguals. Ja el 2007, des de l'Institut Agrícola s'apostava clarament per nous desenvolupaments industrials, l'atracció d'inversions, i per cercar una rendibilitat "per sí mateixa" de les masses forestals. En canvi hi havia una altra part de la propietat que va apostar per la continuïtat de l'actual model —a base de subsidis— i sobretot per mirar de "monetitzar" les externalitats positives del bosc.

Nosaltres seguim pensant i lluitant perquè el model de gestió dels espais forestals es dissenyi des de la propietat, sense interferències que limitin els drets de la lliure empresa.

Si per a alguna cosa poden haver servit aquests anys de retallades i restriccions pressupostàries ha estat justament per veure que els diners són finits. I que **si els fons es destinen en una direcció malauradament no n'acostumen a haver-n'hi prou com per finançar dues direccions complementàries.**

L'aposta per les externalitats —o serveis ambientals—, i el condicionament dels futurs PDR —plans de desenvolupament rural— té una lectura clara: Rebre una retribució per les funcions desenvolupades del bosc com ara ser reservori de CO₂ o afavorir les precipitacions d'aigua. Això quan no ens referim a l'aprofitament dels bolets mitjançant un carnet o una taxa per gaudir del paisatge o estar dins la **Xarxa Natura 2000**. La societat ha d'acceptar aquests fets.

Amb això s'hi podrà estar més o menys d'acord —si més no ja hem avançat que a l'hora de cobrar tothom s'hi apuntaria, altrament cauríem en la competència deslleial. No obstant, **no cal dur-se a enganyos:**

- En alguns casos es pot tractar d'obtenir una "compensació" directa dels pressupostos públics a canvi de no modernitzar-nos, no exercir d'empresaris, i possiblement facilitar la desaparició d'una activitat que ens reivindica com a gestors, propietaris i empresaris del sector forestal. Però sense la seguretat que, un cop exhaurides les partides pressupostàries compensatòries, hom pugui gestionar lliurement, de nou, la seva propietat.
- No s'ha vist encara cap expedient d'expropiació de finca que atorgui un major valor patrimonial i d'indemnització a una finca protegida per la Xarxa Natura 2000 o el pagament d'una indemnització patrimonial per a les activitats que hagin quedat restringides.

Bosc de la Selva. Foto J. Gil

Si una cosa tenen en comú aquestes propostes és que suposen un malbaratament dels recursos econòmics sense cap garantia certa de continuïtat en el temps. Un senzill problema en els pressupostos públics o els terminis de pagament i la dependència dels ajuts forestals esdevé crítica per l'empresari.

Tothom es veu capacitat per parlar dels boscos però quasi ningú ho fa amb una visió holística del sistema. I s'atorga a tots aquells que ni saben, ni tenen boscos, el dret a dir què s'ha de fer sobre propietats privades, generant inseguretat als titulars de les finques i generant un ús dels recursos públics, que són de tots nosaltres, mal orientat. Cal clarificar quin és el paper de la propietat dels boscos, davant els recursos hídrics, el reservori de CO₂ i l'accés al bosc.

Arribat aquest punt val a dir que totes les postures són legítimes, i tothom és lliure de fer el que vulgui amb llur propietat, fins i tot regalar-la a l'erari públic. Però des de l'INSTITUT AGRÍCOLA apostem pel seny i la cordura.

Bosc del Pallars. Foto JM Majó

La visió innovadora d'una part de la propietat forestal que vol minimitzar la dependència dels ajuts públics

Comencem per dir que si hi ha ajuts, aquests han de ser per a tothom i no esdevenir un element distorsionador dels mercats de productes forestals. No es tracta, per tant, de renunciar a cap ajut. Avui per avui, el bosc de moltes regions catalanes és deficitari fins i tot amb els ajuts, i aquesta és la situació que es vol canviar.

Per altra banda, tothom és conscient que la solució no vindrà d'avui per demà, ni dependrà d'un únic producte. Cada cop queda més clar que, atesa la rendibilitat marginal de molts productes forestals i activitats que s'hi poden exercir, caldrà una suma d'activitats (lleure, aprofitaments, caça) i millores en els processos administratius (reducció de burocràcia, fiscalitat, etcètera).

Al respecte, no són poques **les propostes que s'han adreçat a l'Administració amb l'objectiu d'assolir un sector productor i transformador forestal de primera línia**. Procedim a fer-ne un petit repàs que hauria de ser catalitzador d'una veritable voluntat d'assolir retorns positius per a les activitats:

- En primer lloc, és necessari **reduir els terminis i la burocràcia** lligada a les autoritzacions forestals. Principalment burocràcia associada a informes i vistiplaus d'ens diferents a l'Administració forestal que no fixen directrius perquè es pugui resoldre directament per l'administració forestal.
- Cal abordar la necessitat de donar absoluta seguretat jurídica als Instruments d'Ordenació Forestal perquè el producte resultant de l'explotació

autoritzada puguin ésser subhastat o comercialitzat. Si volem un sector industrial vinculat a l'àmbit forestal aquest ha de tenir garanties de subministrament i una absoluta seguretat jurídica.

- És fonamental realitzar una autèntica **política de foment industrial** dels sectors que utilitzen productes del bosc en les seves vessants directives. Ha de ser un objectiu fonamental de la Generalitat de Catalunya fomentar la captació de nous processadors del producte forestal que es genera al país. En aquest sentit són nombroses les empreses que, avui per avui, han marxat o desaparegut de casa nostra (indústria de conglomerats, papereres, etcètera).

L'INSTITUT AGRÍCOLA ha defensat la necessitat de captar empreses que valoritzin els nostres productes fustaners a través d'un increment de la demanda i a través de la realització d'una major nombre de productes de valor afegit.

- Necessitem fer una aposta decidida pel petit i el gran **consum de biomassa** com a producte capaç de facilitar la formació d'un preu base en l'àmbit forestal. Avui per avui a Catalunya majoritàriament s'exporta la biomassa que es produeix.
- Ha de fer-se una profunda feina de conscienciació a la societat i als poders públics respecte que els forests són un **element productiu** d'uns empresaris que porten segles tenint-ne cura. I qualsevol element que hi trobem en ells —bolets, pinyes o llenya, per exemple— són productes que tenen el

seu valor econòmic i formen part del patrimoni empresarial. No són, per tant, de lliure apropiació. Igual succeeix amb els camins i l'accés al medi natural. Aquests no poden ser d'ús universal, especialment quan clarament la majoria són d'obertura i accés a finques i explotacions privades.

- Les **activitats lúdiques al bosc** poden ser un altre punt de rendibilitat, al respecte. No pocs empresaris, molts no vinculats al món forestal, han iniciat activitats rentables des d'aquesta vessant empresarial. Però s'ha de tenir present que si aquestes activitats es desenvolupen sobre propietats privades cal disposar del consentiment de la propietat, demani, o no, compensació econòmica.

Activitats com el paint-ball, excursionisme, lleure del motor, hípica, per citar-ne algunes, són exemples que molts empresaris han emprat per assolir una millor rendibilitat de la seva empresa i que sovint poden compaginar amb una activitat forestal sostenible.

- Menció a banda hem de fer, i sense obviar-la, és la **caça** a Catalunya. Exemple arreu d'Europa d'una important font d'ingressos directa i, sobretot, indirectament. Aquest és un aspecte que ha de canviar, cal promoure i descriminalitzar aquesta activitat, que alhora és tant necessària a casa nostra per al control de les dinàmiques poblacionals, tot potenciant i dignificant la carn d'animals silvestres com a producte de qualitat i ancestral.
- El paper dels mercats forestals és un punt sobre el que caldrà tractar a fons en el moment que tinguéssim un veritable mercat de productes forestals, amb un nombre rellevant d'operadors. Avui dia, tot i l'existència d'una llotja a Vic, tots els agents són conscients que el mercat es massa reduït i el nombre d'operadors de volum escàs.

Catalunya acumula cada any existències forestals que si no s'actua de forma important acabaran cremades en un incendi. Cal tenir un mercat transparent, on l'exportació de producte per transformar i transformat prengui el seu paper, que no ha de passar únicament per l'estella forestal sinó que ha d'abastar molts altres productes.

En aquesta línia són d'interès propostes encaminades a facilitar la reducció de costos amb normatives transversals com ara:

- Permetre combois més gran de transport en carretera.
- Reducció de les taxes de moll per exportació de productes fustaners.
- No en va l'**ús energètic de les masses forestals**, principalment els usos tèrmics, hauria de ser vist com una oportunitat del sector. Actualment els grans consumidors de calor aquí i a tota Europa,

sovint estan lligats a la normativa dels drets d'emissió. Suposa l'aprofitament d'un recurs renovable, que permetria al seu torn l'alliberament dels crèdits de CO2 per part d'aquestes empreses que d'aquesta manera tindrien una nova font de tresoreria, en poder-los vendre i valoritzar al mercat de drets d'emissió.

Aconseguir grans consumidors de producte forestal a Catalunya hauria de ser una de les principals polítiques del Govern i en aquest sentit la substitució del fueloil o el coc de petroli per biomassa és una ocasió immillorable, al temps que facilita a les empreses un plus de competitivitat. Caldrà valorar si és adequat modificar la normativa de qualitat de l'aire per permetre el consum de biomassa forestal en l'àrea metropolitana de Barcelona, on existeixen restriccions a tal efecte.

Aquestes actuacions comportarien uns beneficis directes notables. Entre d'altres:

- Tindríem un major nombre d'operadors a les masses forestals generant empresa, ocupació i fixació de la gent al territori.
- Tindríem un augment de la competència entre operadors.
- L'increment de la rendibilitat econòmica hauria de generar un augment de les finques ordenades, amb menor dependència dels ajuts públics, que a mig termini podrien enfocar-se a actuacions dinamitzadores de l'explotació forestal i zones clarament desfavorides. O de molt difícil accés.
- Un estalvi directe als pressupostos públics atès que la gestió forestal sostenible de les masses forestals és una clara mesura de prevenció d'incendis al reduir la càrrega de combustible i incrementar la disponibilitat d'aigua als peus que es mantenen. Per tant, es reduirien les despeses per prevenció i extinció d'incendis.
- Una millora de l'estat sanitari de les masses forestals, així com dels ecosistemes associats a cada una d'elles, potenciant la producció de biodiversitat. Aquest element és contraposat a la no intervenció o, altrament definit, evolució natural, on l'únic element de regeneració són les catàstrofes naturals, principalment foc i plagues. En tant en quan la societat sembla preferir aquesta evolució natural, es mostra fermament contrària a permetre els efectes perturbadors de la pròpia natura.

Des de l'INSTITUT AGRÍCOLA treballem per a un sector forestal digne i rentable per sí mateix, sense haver de dependre, excessivament, d'ajuts públics. Així ho portem fent, i així seguirem fent-ho.